

Dobrovoljna protestna gladovanja - informacija za pritvorenike

Uvod

Obavijestili ste višeg službenika uprave Pritvorske jedinice UN-a¹ da ste započeli dobrovoljno protestno gladovanje (poznato pod uobičajenim nazivom štrajk glađu). Stoga Vam se dostavlja ovaj dokument kako biste bili obaviješteni o načinu na koji će viša uprava PJUN-a i medicinski stručnjaci koji će pružati njegu postupati u vezi s vašim protestom i potrebama.

Sve vrijeme tokom vašeg dobrovoljnog protesta sa vama će biti postupano u skladu s međunarodno priznatim standardima ljekarske etike u pogledu postupanja prema osobama koje štrajkuju glađu. Konkretno, postupaće se u skladu s revidiranom verzijom Deklaracije o osobama koje štrajkuju glađu, koju je u oktobru 2006. usvojila Svjetska medicinska asocijacija (dalje u tekstu: SMA) a koja je poznata kao Malteška deklaracija.²

Molimo da imate u vidu da će se Pravilnik o pritvoru i dalje primjenjivati na uslove vašeg boravka u pritvoru tokom vašeg dobrovoljnog protesta i da ćete stoga i dalje imati mogućnost da zatražite preispitivanje uslova vašeg boravka u pritvoru u skladu sa Procedurom žalbi za pritvorenike.³

Tokom vašeg prvog sastanka s višim službenicima uprave PJUN-a:

1. Viši službenici uprave PJUN-a će pokušati da utvrde motivaciju za vaše dobrovoljno protestno gladovanje.
2. Mora postojati jasna razmjena informacija između vas i angažovanog osoblja, a po potrebi i posredstvom prevodioca.

---

¹ Upravnik, zamjenik upravnika ili pomoćnici upravnika.

² Dodatak II.

³ Dodatak III.

3. Iako se smatra da vi imate pravo da odbijete davanje hrane ili vode, to se ne smatra primjerenim oblikom protesta ukoliko su na raspolaganju druge opcije, konkretno pravosudne, administrativne ili diplomatske.
4. Morate biti svjesni da će vam, u skladu s Malteškom deklaracijom i priznanjem vašeg prava na korištenje tijela u znak protesta, ukoliko budete odlučni da svoj protest provedete do konačnog kraja, biti dopušteno da dostojanstveno umrete i nećete biti podvrgnuti resuscitaciji protiv svoje volje.
5. Ukoliko budete izrazili namjeru da započnete svoj protest, ovaj dokument služi kao nacrt procedure koja će biti slijeđena.

Nakon vašeg sastanka s višim službenicima uprave PJUN-a

6. O vašem protestu biće obaviješteni sekretar i predsjednik Suda.
7. Čim to bude praktično moguće poslije vašeg sastanka s višim službenicima uprave PJUN-a biće izmjerena vaša tjelesna težina.
8. U roku od 72 sata od notifikacije višim službenicima PJUN-a, a 24 sata ukoliko započnete sa štrajkom žeđu, pregledaće vas službeni ljekar kako bi utvrdio vašu sposobnost, autonomiju i motivaciju vašeg protesta i utvrdio vaše zdravstveno stanje na početku protesta.
9. Službeni ljekar će na osnovu vašeg zdravstvenog kartona procijeniti eventualne dodatne rizične faktore⁴ koji iziskuju dodatnu pažnju.
10. Službeni ljekar će vam pružiti informacije o vjerovatnim posljedicama gladovanja u vezi sa vašim zdravljem i potencijalnim uticajem eventualnih rizičnih faktora utvrđenih na osnovu vašeg zdravstvenog kartona.

---

⁴ V. Dodatak I, paragraf 4.

11. Ukoliko budete odbijali tečnosti, ove informacije će vam biti date u roku od 24 sata budući da će se vaše zdravstveno stanje krajnje ubrzano pogoršavati.
12. Službeni ljekar ima profesionalnu obavezu da obavijesti upravnika o vašem zdravstvenom stanju budući da je upravnik odgovoran za brigu o vama, a dobrovoljno protestno gladovanje predstavlja ozbiljnu prijetnju vašem zdravlju i dobrobiti.⁵
13. Službeni ljekar podnijeće upravniku prvobitni izvještaj o ishodu vašeg pregleda. Ova informacija biće dostavljena sekretaru i predsjedniku Međunarodnog suda budući da oni snose odgovornost za brigu o vama. U skladu s pravilom 34 Pravilnika o pritvoru, sekretar je obavezan da zadrži informacije u vezi s vašim zdravljem kao povjerljive ukoliko ne pristanete na njihovo objelodanjivanje ili ukoliko to ne nalože sudija ili vijeće Međunarodnog suda, nakon što su se konsultovali sa službenim ljekarom.
14. Nezavisni psihijatar takođe će dati svoju ocjenu kako bi se utvrdilo vaše psihičko stanje i ocijenila vaša mentalna sposobnost i na taj način vaša sposobnost da donesete odluku da se podvrgnete dobrovoljnom protestnom gladovanju.
15. Pored toga, možete se takođe konsultovati sa ljekarom po svom izboru, u skladu s pravilom 31 Pravilnika o pritvoru. Ukoliko konsultacije budu odobrene u skladu s pravilom 31(B), službeni ljekar će biti obaviješten o ishodu svih konsultacija i imaće priliku da prisustvuje eventualnom pregledu.
16. Pošto tokom dobrovoljnog protestnog gladovanja vaše tijelo može pretrpjeti velike fizičke i psihološke promjene, možda ćete biti nadzirani 24 sata dnevno, u skladu s pravilom 39 Pravilnika o pritvoru.⁶

---

⁵ Službeni ljekar biće u mogućnosti da vam pomogne ukoliko budete imali ikakvih pitanja u vezi s medicinskom povjerljivošću.

⁶ Na osnovu Pravilnika o pritvoru možete zatražiti preispitivanje ove odluke u skladu s Procedurom žalbi za pritvorenike.

17. Vaša odluka da započnete dobrovoljno protestno gladovanje biće poštovana pod uslovom da se uprava PJUN-a uvjeri da je ona zasnovana na raspoloživim informacijama i da je donesena na dobrovoljnoj osnovi.
18. Uslovi vašeg pritvora, uključujući pristup sredstvima javnog informisanja, komunikacijama i drugim sredstvima, mogu biti mijenjani tokom trajanja vašeg protesta.⁷
19. U svakom trenutku tokom vašeg protesta možete biti prebačeni u Zatvorsku bolnicu.⁸

Ako budete prebačeni u Zatvorsku bolnicu

1. Pritvorenici MKSJ-a koju budu primljeni u Zatvorsku bolnicu u pravnom smislu ostaju pod nadzorom MKSJ-a. Shodno tome, osoblje PJUN-a će pod nadzorom viših službenika uprave PJUN-a nastaviti da obavlja dnevne obaveze u vezi s vašim pritvaranjem u Zatvorskoj bolnici, a službeni ljekar će i dalje biti odgovoran za vašu zdravstvenu njegu.
2. Pravilnik o pritvoru i dalje će se primjenjivati na uslove vašeg pritvora sve vrijeme tokom vašeg boravka u Zatvorskoj bolnici i stoga ćete i dalje imati mogućnost da tražite preispitivanje uslova vašeg pritvora u skladu s Procedurom žalbi za pritvorenike.
3. Sve osoblje će poštovati povjerljivost informacija o vašem zdravstvenom stanju.

---

⁷ Na osnovu Pravilnika o pritvoru možete zatražiti preispitivanje eventualne takve odluke u skladu s Procedurom žalbi za pritvorenike.

⁸ Na osnovu Pravilnika o pritvoru možete zatražiti preispitivanje ove odluke u skladu s Procedurom žalbi za pritvorenike.

4. Bićete smješteni u ćeliju sa sredstvima za nadziranje kamerom. Ukoliko to bude potrebno, sekretar će, uz odobrenje predsjednika, donijeti odluku da nadzire vašu ćeliju u skladu s pravilom 39 Pravilnika o pritvoru.⁹
5. Tokom dobrovoljnog protestnog gladovanja u vašoj ćeliji neće biti postavljen televizor.¹⁰
6. Drugi oblici komunikacija/informacija mogu biti ograničeni ako se bude smatralo da ometaju pružanje njege.¹¹

Dodatne važne informacije

1. Ljekari koji budu angažovani obavezni su da vas neprestano podsjećaju na posljedice vašeg dobrovoljnog protestnog gladovanja, kako otklonjive tako i neotklonjive, tako da možete odlučiti da li ćete nastaviti s ovim tokom postupanja ili ne. Svakodnevno će vas pitati želite li nastaviti svoje dobrovoljno protestno gladovanje.
2. Ukoliko želite da primate ove informacije od ljekara koji je nezavisan od pritvorskih vlasti, može se zatražiti postavljanje ljekara od povjerenja. Ljekar od povjerenja će biti izabran posredstvom "*Netwerk Vertrouwensartsen*" (mreža ljekara od povjerenja), koju vodi fondacija *Johannes Wier Stichting*.¹²
3. Dok god zadržite psihičku sposobnost, hranjenje vještačkim putem biće započeto samo uz vašu saglasnost. Ukoliko postanete psihički nesposobni, ljekari koji vas

---

⁹ Na osnovu Pravilnika o pritvoru možete zatražiti preispitivanje ove odluke u skladu s Procedurom žalbi za pritvorenike.

¹⁰ Na osnovu Pravilnika o pritvoru možete zatražiti preispitivanje ove odluke u skladu s Procedurom žalbi za pritvorenike.

¹¹ Na osnovu Pravilnika o pritvoru možete zatražiti preispitivanje ove odluke u skladu s Procedurom žalbi za pritvorenike.

¹² Fondacija *Johannes Wier* navodi za sebe da je "nizozemska organizacija ljekara, zubara, medicinskih sestara i bolničara za ljudska prava".

liječe imaće obavezu da procijene da li će vas hraniti vještačkim putem u skladu s Malteškom deklaracijom.

4. Prisilno hranjenje neće se preduzimati.
5. Ukoliko želite unaprijed dati uputstva u vezi s vašim tretmanom, ona će biti poštovana u skladu s Malteškom deklaracijom.¹³ Prema tome, ukoliko izrazite odlučnost da ćete istrajati u svom protestu do konačnog završetka, biće vam omogućeno da umrete dostojanstveno bez resuscitacije protiv vaše volje.

---

¹³ Članovi 17, 18 i 19 Malteške deklaracije (priložena kao Dodatak II).
Štrajkovi glađu – Informacija za pritvorenike

Dodatak I - tokovi dobrovoljnih protestnih gladovanja

1. Tok totalnog štrajka glađu/totalnog dobrovoljnog protestnog gladovanja
Samo za referentne potrebe: Uobičajena klinička evolucija štrajka glađu kod pacijenta koji je u početnoj fazi zdrav i mlad i koji i dalje pije vodu,¹⁴ bez uzimanja drugih nutrijenata (totalno gladovanje) odvija se kako slijedi:

1. sedmica

Ukoliko pritvorenik uzima dovoljno tekućina, fizičke promjene su rijetke. Glad, bol i grčevi prestaju poslije otprilike dva dana. Nivoi šećera u krvi neznatno opadaju, od 0,6 do 0,8 mmol/l. Oni nakon toga ostaju na tom nivou.

Tokom prvog mjeseca

- a. Gubitak težine.
- b. Ortostatska hipotenzija (iznenadno opadanje krvnog pritiska) i bradikardija (usporen srčani ritam) mogu prouzrokovati vrtoglavicu i moguće glavobolje.
- c. Mobilnost smanjena uslijed gubitka mišićnog tkiva i zamora.
- d. Opadanje koncentracije.
- e. Tjelesna temperatura opada uslijed usporenog metabolizma.
- f. Pacijent može iskusiti stomačne bolove i štucaње.
- g. Komunikacija otežana uslijed iscrpljenosti.

Poslije prvog mjeseca

Približno oko četrdesetog dana, osobe koje štrajkuju glađu počinju se osjećati teško bolesnim.¹⁵ Opšta bolest praćena je sljedećim pojavama:

---

¹⁴ Mora se napomenuti da, prema prosječnom profilu, pritvorenici PJUN-a nisu ni zdravi ni mladi. V. Dodatak I, paragraf 4, *Dodatni rizični faktori*.

¹⁵ Kako je tačno opisano u knjizi Franza Kafke *Ein Hungerkünstler /Umjetnik u gladovanju/* (1924.).
Štrajkovi glađu – Informacija za pritvorenike

- a. Gubitak sluha
- b. Pogoršanje vida, vidi sve dvostruko.
- c. Ataksija (nepostojanost)
- d. Disartrija (problemi s artikulacijom govora)
- e. Okulomotorni problemi¹⁶
- f. Mučnina i povraćanje
- g. Ikterus (žutilo rožnjače)
- h. Suha, paperjasta koža
- i. Decubitus (rane zbog pritiska od ležanja)
- j. Krvarenje digestivnog trakta
- k. Gubitak koncentracije, apatija i promjene raspoloženja, ali bez psihološkog pogoršanja.
- l. Problemi u sastavljanju rečenica i riječi.

Kritična faza

U ovoj fazi karakteristične su nagle promjene raspoloženja i konfuzija, što dovodi do terminalne faze pretkomatoznog stanja, do kome i na kraju do smrti. Ova faza može trajati samo nekoliko sati; značajnija pitanja moraju se riješiti znatno prije toga budući da poslije početka te faze osoba koja štrajkuje glađu više neće biti sposobna da se jasno izražava.

Za smrtno ishode totalnog gladovanja je u opštem smislu dokumentovano da se dešavaju bilo kad između 55 i 75 dana u zavisnosti od početne tjelesne konstitucije i pojedinačnog prilagođavanja. Osim što predstavlja smrt koja je posljedica komplikacija jednog dodatnog faktora rizika, smrt uslijed totalnog štrajka glađu u opštem smislu predstavlja posljedicu akutnog lišavanja vitamina B1 (tijamin). Osobe koje štrajkuju glađu moraju

---

¹⁶ Nedostatak okulomotorne kontrole dovodi do nevoljnog, rapidnog oscilatornog kretanja očnih jabučica (nistagma), dvostrukog vida (diplopija), razrokosti (kovergentni strabizam) što dalje dovodi do ekstremne vrtoglavice, nekontrolisanog povraćanja i nemogućnosti gutanja vode. Iako je ova faza privremena (dešava se između 35 i 42 dana) ona se završava kada oči postanu potpuno paralizovane. To je naročito neprijatno za osobu koja protestuje.

biti upozorene da "smrt nastupa u određenom trenutku poslije šest punih sedmica gladovanja i da je preživljavanje poslije deset sedmica praktično nemoguće".¹⁷

2. Tok štrajka glađu/protestnog gladovanja koje nije totalno
Uzimanje vitamina ili kalorija omogućava osobi koja štrajkuje glađu da produži trajanje štrajka. Međutim, time se ne smanjuje rizik od trajnog oštećenja. U takvim okolnostima, tok štrajka glađu koji nije totalan je slična ali prolongirana verzija totalnog štrajka glađu, gdje terminalna tačka zavisi od uzete nutritivne vrijednosti.

3. Tok suhog štrajka glađu/štrajka žeđu/suhog dobrovoljnog protestnog gladovanja
Tok štrajka žeđu ima znatno skraćeni raspored. Akutno lišavanje uzimanja vode ne može trajati duže od jedne sedmice, pa čak ni toliko. U zavisnosti od temperature okoline i vlažnosti i nivoa stresa osobe koja štrajkuje i fizičke aktivnosti, "[s]mrt nastupa između 4 i 10 dana", za osobu koja je na početku zdrava i mlada koja odbija da uzima tekućine.¹⁸ Krajnje je rijetka pojava da osoba koja započne suho gladovanje umre od dehidracije. Vjerovatnije je da će smrt biti prouzrokovana teškim lišavanjem tijamina.

Pogoršanje fizičkog i psihičnog stanja je rapidno. Imajući ovo u vidu, psihička sposobnost mora se procijeniti u roku od 24 sata kako bi se utvrdila sposobnost osobe koja protestuje, a poslije toga redovno kako bi se nadzirao tok gladovanja. U slučaju osobe koja odbija uzimati tečnosti, njezina težina, stanje hidracije, puls i krvni pritisak moraju se mjeriti najmanje jednom dnevno, pri čemu bi neuropsihološke znakove trebalo ispitivati i češće kako se zdravstveno stanje pogoršava.

4. Dodatni rizični faktori:

Sljedeći medicinski faktori mogu predisponirati za rapidno fatalnu evoluciju štrajka glađu i uticati na uobičajeni tok štrajka glađu, što praktično onemogućava utvrđivanje vremena terminalne faze.

¹⁷ Malteška deklaracija SMA – osnovne informacije o etičkom organizovanju štrajka glađu, *World Medical Journal*, tom 52, br. 2, 2. juni 2006., paragraf 3.

¹⁸ *Promoting Health in Prisons – A WHO Guide to the Essentials in Prison Health*, *World Health Organization* /Unapređenje zdravlja u zatvorima – Vodič Svjetske zdravstvene organizacije u vezi sa zdravljem u zatvorima/, Svjetska zdravstvena organizacija, 2007., str. 39.

- a. Starost (naročito u vezi s krhkošću¹⁹ u starijoj životnoj dobi);
- b. Opšte zdravstveno stanje;
- c. Klinička gojaznost/hronično smanjena težina;
- d. Dijabetes;
- e. Bolest bubrega;
- f. Kardiovaskularna bolest;
- g. Epilepsija;
- h. Stomačna/bolest utrobe, a naročito antecedenti gastritisa ili čireva;
- i. Trudnoća;
- j. Uzimanje lijekova.

---

¹⁹ Krhkost upućuje na povećanu osjetljivost na promjene uslijed pogoršanja svih sistema u organima kao rezultat prirodnog procesa starenja.

Dodatak II – Malteška deklaracija

Deklaracija Svjetskog medicinskog udruženja u vezi s osobama koje štrajkuju glađu

Usvojena na 43. skupštini Svjetskog medicinskog udruženja, Malta 1991 i urednički revidirana na 44. skupštini Svjetskog medicinskog udruženja, Marbella, Španija, septembar 1992.

Ova revidirana verzija usvojena je na skupštini Svjetskog medicinskog udruženja u Pilanesbergu, u oktobru 2006.

PREAMBULA

1. Do štrajkova glađu dolazi u različitim kontekstima, ali oni uglavnom daju povoda za dileme u okruženjima u kojima su ljudi lišeni slobode (zatvori, pritvori i imigracioni pritvorski centri). Oni često predstavljaju oblik protesta ljudi koji nemaju drugog načina da obznanе svoje zahtjeve. Odbijajući da se hrane tokom znatnog perioda, oni se obično nadaju da će postići izvjesne ciljeve time što će vlastima prouzrokovati negativan publicitet. Kratkoročna ili simulirana odbijanja hrane rijetko dovode do etičkih problema. Istinsko i prolongirano gladovanje nosi sa sobom rizik od smrti ili trajnog oštećenja kod osoba koje štrajkuju glađu i može dovesti do konflikta vrijednosti za ljekare. Osobe koje štrajkuju glađu ne žele da umru, ali neki od njih mogu biti spremni na to kako bi postigli svoje ciljeve. Ljekari moraju da utvrde istinsku namjeru dotičnog pojedinca, naročito kada je riječ o kolektivnim štrajkovima ili u situacijama u kojima pritisak okoline može predstavljati faktor. Etička dilema pojavljuje se kada osobe koje štrajkuju glađu, a, po svemu sudeći, izdale su jasne upute da ne budu podvrgnute resuscitaciji, dosegnu stepen kognitivne smetnje. Princip beneficijencije nalaže ljekarima da ih podvrgnu resuscitaciji, ali poštovanje individualne autonomije odvraća ljekare da intervenišu ukoliko je data valjana i upućena izjava o odbijanju. Dodatna teškoća pojavljuje se u nadziranim uslovima budući da nije uvijek jasno da li su upute koje je osoba koja štrajkuje glađu dala unaprijed izdate dobrovoljno i uz odgovarajuće informacije o posljedicama. Ove smjernice i osnovne informacije bave se tim problematičnim situacijama.

PRINCIPI

2. Dužnost etičkog postupanja. Svi ljekari obavezni su da se pridržavaju medicinske etike u svojim profesionalnim kontaktima sa ranjivim ljudima, čak i ako nisu angažovani da pružaju terapiju. Kakva god da je njihova uloga, ljekari moraju prigovoriti u slučajevima primjene sile ili zlostavljanja pritvorenika i moraju pokušati da je spriječe.

3. Poštovanje autonomije. Ljekari bi trebali poštovati individualnu autonomiju. To može iziskivati složene procjene budući da istinske želje osoba koje štrajkuje glađu možda nisu tako jasne kao što izgledaju. Moralna snaga nedostaje svakoj odluci koja je donesena nedobrovoljno, pod prijetnjom, pritiskom okoline ili prinudom. Osobe koje štrajkuju glađu ne bi trebalo prisilno podvrgavati tretmanu koji odbijaju. Prisilno hranjenje uprkos upućenom i dobrovoljnom odbijanju ne može se opravdati. Vještačko hranjenje uz izričiti ili prešutni pristanak osobe koja štrajkuje glađu etički je prihvatljivo.

4. "Korist" i "šteta". Ljekari moraju primjenivati svoje vještine i znanje na dobrobit onih koje liječe. To predstavlja koncept "beneficijencije", koji je komplementiran principom "manjeg zla", odnosno *primum non nocere*. Ova dva koncepta moraju biti u ravnoteži. "Korist" uključuje poštovanje želja pojedinaca, kao i unapređenje njihove dobrobiti. Izbjegavanje "štete" znači ne samo minimalizovanje štete po zdravlje nego i neprisiljavanje kompetentnih ljudi na liječnički tretman i izbjegavanje prinudnog prekida njihovog gladovanja. Beneficijencija se ne odnosi na prolongiranje života po svaku cijenu, bez obzira na druge vrijednosti.

5. Odvagivanje dvojnih lojalnosti. Ljekari koji se staraju o osobama koje štrajkuju glađu mogu biti u konfliktu između lojalnosti prema organu koji ih angažuje (kao što je zatvorska uprava) i lojalnosti prema pacijentima. Ljekari sa dvojnim lojalnostima obavezni su da poštuju iste etičke principe kao i drugi ljekari, što će reći da individualni pacijent predstavlja njihovu primarnu obavezu.

6. Klinička nezavisnost. Ljekari moraju ostati objektivni u svojim procjenama i ne smiju dopustiti trećim osobama da utiču na njihovu medicinsku procjenu. Oni ne smiju dopustiti sebi da pod pritiskom prekrše svoje etičke principe, kao što bi to bilo u slučaju medicinske intervencije iz nemedicinskih razloga.

7. Povjerljivost. Obaveza povjerljivosti je značajna u izgradnji povjerenja, ali ona nije apsolutna. Ona se može odbaciti, ako se neobjelodanjivanjem nanosi ozbiljna šteta drugima. Kao što je to slučaj s drugim pacijentima, povjerljivost u vezi s osobama koje štrajkuju glađu mora se poštovati izuzev ako se one ne pristanu na objelodanjivanja ili ukoliko dijeljenje informacija nije neophodno kako bi se spriječila ozbiljna šteta. Ako se pojedinci slažu, njihova rodbina i pravni savjetnici trebaju biti obaviješteni o situaciji.

8. Sticanje povjerenja. Jačanje povjerenja između ljekara i osoba koje štrajkuju glađu često predstavlja ključ za postizanje rješenja kojim bi se ispoštovala prava osoba koje štrajkuju glađu i minimizovala šteta koja im može biti nanesena. Sticanje povjerenja može stvoriti mogućnosti za rješavanje komplikovanih situacija. Povjerenje zavisi od ljekara koji pružaju precizne savjete i iskreni su sa osobama koje štrajkuju glađu kada je riječ o ograničenjima u pogledu onoga što mogu i što ne mogu činiti, uključujući slučajeve u kojima ne mogu garantovati povjerljivost.

SMJERNICE ZA POSTUPANJE SA OSOBAMA KOJE ŠTRAJKUJU GLAĐU

9. Ljekari moraju procijeniti psihičku sposobnost pojedinca. To uključuje utvrđivanje da pojedinac koji namjerava gladovati nema neku psihičku smetnju koja bi ozbiljno dovela u pitanje njegovu sposobnost da donosi odluke u vezi sa zdravstvenom njegom. Pojedinci čija je psihička sposobnost teško ometena ne mogu se smatrati osobama koje štrajkuju glađu. One bi morale biti podvrgnute tretmanu zbog problema sa svojim psihičkim zdravljem, i ne treba dopustiti da gladuju na način rizičan po njihovo zdravlje.

10. Što je ranije moguće, ljekarima bi trebalo da stoji na raspolaganju detaljan zdravstveni karton osobe koja namjerava gladovati. Zdravstvene implikacije eventualnih

postojećih uslova trebalo bi objasniti pojedincu. Ljekari treba da potvrde da osobe koje štrajkuju glađu razumiju potencijalne zdravstvene posljedice gladovanja i da ih unaprijed na jasan način upozore o negativnim posljedicima. Ljekari takođe treba da objasne kako šteta po zdravlje može biti svedena na minimum ili odgođena, na primjer uzimanjem tekućina. Budući da odluke osoba koje štrajkuju glađu mogu imati nesagledive posljedice, od ključnog značaja je da se obezbijedi da pacijent u potpunosti razumije medicinske posljedice štrajka glađu. U skladu sa najpovoljnijom praksom upućenog pristanka u okviru zdravstvene zaštite, ljekar bi morao obezbijediti da pacijent razumije upućene informacije tako što će od pacijenta zatražiti da te informacije ponovi kako ih je shvatio.

11. Na početku gladovanja treba provesti detaljno ispitivanje osobe koja štrajkuje glađu. O bavljenju budućim simptomima, uključujući one koji su nevezani za gladovanje, trebalo bi razgovarati s osobama koje štrajkuju glađu. Takođe treba imati u vidu vrijednosti i želje dotične osobe u vezi s medicinskim tretmanom u slučaju prolongiranog gladovanja.

12. Osobe koje štrajkuju glađu ponekad prihvataju intravenoznu transfuziju fiziološkog rastvora ili druge oblike medicinskog tretmana. Odbijanje da se prihvate određene intervencije ne smije biti na štetu bilo kom drugom aspektu zdravstvene njege, kao što su tretman infekcija ili boli.

13. Ljekari trebaju razgovarati sa štrajkačima glađu nasamo i izvan domašaja sluha drugih ljudi, uključujući druge pritvorenike. Jasna komunikacija je od suštinske važnosti i, ukoliko je to potrebno, prevodioci nepovezani sa zatvorskim vlastima treba da stoje na raspolaganju i oni takođe moraju poštovati povjerljivost.

14. Ljekari se moraju uvjeriti da odbijanje hrane i vode predstavlja dobrovoljni izbor pojedinca. Osobe koje štrajkuju glađu trebalo bi zaštititi od prinude. Ljekari često mogu pomoći da se to postigne i treba da budu svjesni da prinuda može poteći od ostalih zatvorenika, vlasti ili drugih, kao što su članovi porodice. Ljekari ili drugo zdravstveno

osoblje ne smiju vršiti nikakav nepotreban pritisak na osobe koje štrajkuju glađu kako bi one prekinule štrajk. Tretman ili njega osobe koja štrajkuje glađu ne smiju biti uslovljeni prekidom štrajka glađu.

15. Ako neki ljekar nije u stanju da zbog savjesti podrži odbijanje osobe koja štrajkuje glađu da bude podvrgnuta liječenju ili vještačkom hranjenju, on bi to jasno trebao staviti na znanje na početku i uputiti osobu koja štrajkuje glađu drugom ljekaru koji je spreman da podrži odbijanje osobe koja štrajkuje glađu.

16. Kontinuirana komunikacija između ljekara i osobe koja štrajkuje glađu od ključne je važnosti. Ljekari trebaju svakodnevno utvrđivati da li pojedinci žele nastaviti sa štrajkom glađu i šta žele da bude učinjeno kada više ne budu u stanju da smisleno komuniciraju. Ti zaključci moraju se prikladno zabilježiti.

17. Kada neki ljekar preuzme slučaj, osoba koja štrajkuje glađu je možda već izgubila psihičku sposobnost, tako da više nema mogućnosti razgovora o željama te osobe u vezi s medicinskom intervencijom u cilju spasavanja života. Treba uzeti u obzir eventualne upute koje je unaprijed dala osoba koja štrajkuje glađu. Prethodna odbijanja tretmana treba poštovati ako odražavaju dobrovoljnu želju pojedinca koju je izrazio dok je bio sposoban. U nadziranim uslovima, mora se uzeti u obzir mogućnost da su određene upute unaprijed date pod pritiskom. Ukoliko ljekari imaju ozbiljne sumnje u pogledu namjere pojedinca, eventualne upute moraju se tretirati s velikim oprezom. Međutim, prethodne upute, ako su date na upućen način i dobrovoljno, načelno mogu biti poništene samo ako su postale nevažeće zato što se situacija u kojoj je dotična odluka donesena u međuvremenu radikalno promijenila otkada je pojedinac izgubio sposobnost.

18. Ako s pojedincem nije moguć nikakav razgovor, a ne postoje prethodne upute, ljekari moraju postupati onako kako smatraju da je najbolje u interesu dotične osobe. To znači razmatranje ranije izraženih želja osoba koje štrajkuju glađu, njihovih ličnih i kulturnih vrijednosti, kao i uzimanje u obzir njihovog fizičkog zdravlja. U odsustvu bilo kakvih

dokaza o ranijim željama osoba koje štrajkuju glađu, ljekari treba da odluče da li će provesti hranjenje, bez miješanja trećih strana.

19. Ljekari mogu smatrati opravdanim da postupe protivno uputama kojima je odbijen tretman zato što, na primjer, smatraju da je odbijanje izraženo pod pritiskom. Ako, poslije resuscitacije i nakon ponovnog sticanja psihičke sposobnosti, osobe koje štrajkuju glađu nastave da ponavljaju svoju namjeru da gladaju, ta se odluka mora poštovati. Etički je dopustivo da se osobi koja štrajkuje glađu koja je odlučna u toj svojoj namjeri omogući da dostojanstveno umre umjesto da bude podvrgnuta ponovljenim intervencijama protiv svoje volje.

20. Vještačko hranjenje može biti etički primjereno ako osobe koje štrajkuju glađu na to pristanu. Ono može biti prihvatljivo i ukoliko nesposobni pojedinci nisu ostavili nikakve prethodne upute koje nisu dali pod pritiskom a kojima to odbijaju.

21. Prisilno hranjenje nikada nije etički prihvatljivo. Čak ako mu je namjera da doprinese boljitku, hranjenje praćeno prijetnjama, prisilom, silom ili primjenom fizičke prinude predstavlja oblik nečovječnog i ponižavajućeg postupanja. Podjednako je neprihvatljivo prisilno hranjenje nekih pritvorenika kako bi se druge osobe koje štrajkuju glađu zastrašivanjem navele ili prinudile na to da prekinu gladovanje.

Dodatak III - Procedura žalbi

PRITVORSKA JEDINICA UJEDINJENIH NACIJA

**PRAVILA ZA USPOSTAVLJANJE PROCEDURE ŽALBI ZA
PRITVORENIKE
(IT/96)**

*Donosi sekretar Suda
april 1995.*

Pravila za uspostavljanje procedure žalbi za pritvorenike

Donosi sekretar Suda u skladu sa odredbama 84-88 Pravilnika o pritvorskom postupku prema osobama koje čekaju na sudski ili žalbeni postupak pred Sudom ili su iz nekog drugog razloga pritvoreni po ovlaštenju Suda ("Pravilnik o pritvorskom postupku")

Procedura žalbi

1. Pritvorenik u svakom trenutku može da podnese pismenu ili usmenu žalbu ili zahtjev u vezi s uslovima pritvora direktno upravniku ili njegovom predstavniku. Sve žalbe, kao i mjere koje su povodom njih preduzete, upisivaće se u dnevnik.
2. Ukoliko je, po mišljenju upravnika, žalba opravdana i ukoliko je u njegovoj moći da ispravi uzroke koji su do nje doveli, upravnik će u vezi s tim obavijestiti pritvorenika i preduzeti mjere da to ispravi čim bude izvodljivo.

3. Ukoliko je, po mišljenju upravnika, žalba opravdana, ali ispravljanje uzroka nije u njegovoj nadležnosti, ili ukoliko smatra da žalba nije opravdana, upravnik će o tome obavijestiti pritvorenika. Pritvorenik tada može podnijeti formalnu žalbu sekretaru Suda u skladu sa ovim pravilima.

4. Pritvorenik može sekretaru Suda, u bilo kom trenutku, da podnese formalnu žalbu u vezi za uslovima pritvora, uključujući i navodno kršenje Pravilnika o pritvorskom postupku ili bilo koje odredbe donijete na osnovu tog Pravilnika. To može učiniti nezavisno od toga da li se već žalio upravniku, a najkasnije u roku od dvije sedmice od trenutka incidenta povodom kojeg se žalba ulaže. Osoblje pritvorske jedinice neće čitati ni cenzurisati žalbu i bez odlaganja će je dostaviti sekretaru Suda.

5. Pritvorenikov advokat može pomoći pritvoreniku u vezi sa svakom formalnom žalbom.

6. Sekretar Suda će potvrditi prijem formalne žalbe u roku od dvadeset četiri sata od njenog prijema.

7. Sekretar Suda će ispitati uzrok žalbe i riješiti da li je u njegovoj nadležnosti da je razmotri, ukoliko se radi o administrativnim stvarima ili stvarima od opšteg interesa. Ukoliko se žalba odnosi na navodna kršenja prava određenog pritvorenika, slučaj će se dostaviti predsjedniku na razmatranje. Sekretar Suda će, u svakom slučaju, proslijediti kopiju svake žalbe predsjedniku Suda. Sekretar Suda će upoznati pritvorenika sa svojom odlukom i obavijestiti ga o vremenskom roku, ne dužem od dvije sedmice, u okviru koga može da očekuje odluku o žalbi. Ukoliko nije zadovoljan klasifikacijom koju je izvršio sekretar Suda, pritvorenik može, u roku od jedne sedmice od prijema odluke, tražiti od sekretara da slučaj dostavi predsjedniku kako bi on donio konačnu odluku o tome u čijoj je nadležnosti žalba.

8. Sekretar Suda ili predsjednik će brzo i efikasno razmotriti žalbu i zatražiti mišljenje svih relevantnih osoba ili organa, uključujući i upravnika. Pritvoreniku će u tom periodu biti omogućeno da o tom slučaju slobodno i bez cenzure komunicira sa sekretarom Suda koji će, kada to nađe za shodno, bez odlaganja obavijestiti predsjednika o sadržaju tih komunikacija.

9. Sekretar Suda će, u svoje ime ili u ime predsjednika, odgovoriti na žalbu u roku od jedne sedmice ukoliko je to moguće, a u svakom slučaju ne kasnije od dvije sedmice od dana prijema. Ako je žalba opravdana, mjere da se to ispravi biće, ukoliko je moguće, preduzete u okviru te dvije sedmice, o čemu će pritvorenik biti obaviješten. Ukoliko je žalba opravdana, ali je za ispravljanje njenog uzroka potrebno više od dvije sedmice, sekretar Suda će o tome obavijestiti i pritvorenika i predsjednika Suda i sedmično ih informisati o mjerama koje se preduzimaju.

10. Ako se utvrdi da je žalba opravdana i da je moguće ispraviti njen uzrok, sekretar Suda će izvršiti ispravku čim to bude izvodljivo. Ispravka može da uključi poništavanje, preinačavanje ili reviziju prethodno donesene odluke koja se odnosi na uslove pritvora. Ako se utvrdi da je žalba opravdana, ali da nije podložna praktičnom ispravljanju, sekretar Suda može, u konsultacijama sa predsjednikom, preduzeti sve mjere koje smatra prikladnim i koje u skladu sa svojim ovlaštenjima može preduzeti.

11. Ako sekretar Suda ili predsjednik zaključe da je žalba neosnovana, sekretar će o tome pismeno obavijestiti pritvorenika, navodeći razloge zbog kojih se žalba odbija.

12. Odbijanje žalbe od strane sekretara Suda ili Predsjednika ne sprečava pritvorenika da ponovo podnese takvu žalbu. U takvim slučajevima, sekretar Suda, u konsultaciji sa predsjednikom, može da odbaci žalbu bez daljeg ispitivanja ukoliko ona ne sadrži dodatne elemente koje bi trebalo razmotriti.

13. Osim gore navedenog, pritvorenik može, u bilo kom trenutku tokom inspekcije pritvorske jedinice inspektorima koje je imenovao Sud podnijeti žalbu u vezi sa uslovima pritvora i ima pravo da o tome razgovara sa inspektorima van vidokruga i domašaja sluha osoblja pritvorske jedinice.